

Justitiedepartementet
Enheten för immaterialrätt och transporträtt
Att: Johan Axhamn
103 33 Stockholm

johan.axhamn@justice.ministry.se

Stockholm, den 27 september 2012

Föreningen Svenska Kompositörer Av Populärmusiks (SKAP) yttrande över förslaget till direktiv om kollektiv rättighetsförvaltning KOM (2012) 372 slutlig

Presentation

SKAP - Svenska Kompositörer Av Populärmusik - är Sveriges intresseförening för yrkesverksamma kompositörer, textförfattare och arrangörer. SKAP grundades 1926 och har idag ett tusental medlemmar som verkar inom alla musikgenrer. Föreningens övergripande ändamål är att tillvarata medlemmarnas konstnärliga och upphovsrättsliga intressen, fördela bidrag, stipendier och priser och verka för svensk populärmusik. En av SKAP:s viktigaste roller är att vara en av huvudmännen för Stim, där två styrelsemedlemmar representerar SKAP. SKAP företräder populärmusikkompositörernas intressen och ser bl a till att Stims verksamhet är effektiv, transparent och att den inte diskriminerar några upphovsmän. SKAP förhandlar även fram standardavtal, som t ex det s k "musikförlagsavtalet" och "beställningsverksavtalet".

SKAP bedriver påverkansarbete, både i Sverige och på EU-nivå. I denna verksamhet är några av SKAPs viktigaste målsättningar att värna upphovsrätten, att verka för att våra medlemmars verk tillgängliggörs på skäliga villkor och att verka för den kulturella mångfalden. SKAP är ordförande i den europeiska lobbyorganisationen ECSA - the European Composer & Songwriter Alliance - som

företräder europeiska kompositörer och tonsättare. ECSA kommer att lämna in ett eget yttrande till kommissionen angående detta förslag till direktiv.

SKAP är även medlem i Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS), som är konstnärsorganisationernas samarbetsorgan när det gäller frågor av gemensamt intresse, bl a upphovsrätt, kulturpolitik, yttrandefrihets- och mediefrågor samt arbetsmarknadsfrågor. Genom sina 16 medlemsorganisationer företräder KLYS ca 30 000 konstnärligt yrkesverksamma i Sverige inom områdena ord, musik, bild, scen och media, såsom författare, journalister, bildkonstnärer, musikskapare, regissörer, musiker, dansare och skådespelare.

Dessutom är SKAP genom Stim representerad i den ekonomiska föreningen Copyswede, vilken har till ändamål att för konstnärsorganisationernas räkning träffa avtal samt inkassera och fördela ersättning för vissa vidareutnyttjanden av upphovsrättsligt skyddade verk och prestationer. De områden som Copyswede huvudsakligen verkar inom gäller vidareanvändning av verk och prestationer i form av ljud och rörliga bilder, främst radio och TV-program. Copyswede har 14 medlemsorganisationer som alla företräder konstnärligt och litterärt verksamma upphovsmän och/eller utövande konstnärer på olika områden.

Förutom kompositörer, är många SKAP-medlemmar även utövande konstnärer (artister) med upphovsrätten närstående rättigheter, vilket innebär att det som SKAP framför i detta yttrande även äger viss giltighet för dess medlemmar i denna egenskap och alltså deras medlemskap i den kollektiva rättighetsorganisationen SAMI (Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation) eller motsvarande utländsk organisation. SKAP erinrar om att SAMI lämnar in ett eget yttrande över Förslaget som gäller dess bäring på hanteringen av artisters närstående rättigheter.

Inledning

SKAP har inbjudits att lämna synpunkter på rubricerade förslag till direktiv ("*Förslaget*"). Förslaget är mycket detaljerat, med bestämmelser vars tillämpning i vissa fall är svåröverblickbara och SKAP räknar med att Förslaget kommer att behöva justeras och kompletteras i ett flertal avseenden. Därför har SKAP valt att i detta skede inte gå in på alltför många detaljer, annat än i de fall dessa är centrala för helhetsbedömningen. I vissa avseenden ber SKAP även att få hänvisa till de yttranden som Stim och KLYS har inlämnat. I SKAPs yttrande nämns framför allt Stim som exempel på den svenska erfarenheten av kollektiv rättighetshantering, helt enkelt för att Stim är den organisation som SKAP och våra medlemmar har mest att göra med i sina verksamheter och för att en del av Förslaget uteslutande berör Stim i dess egenskap av kollektiv hanterare av näträttigheter avseende musikverk. SKAP har i detta yttrande så långt som möjligt försökt följa ordningen i

Förslaget.

Allmänt

I det stora hela ställer sig SKAP positiv till Förslaget, med vissa förbehåll och frågetecken. SKAP noterar att vissa remissinstanser anser att Förslaget är alltför snävt inriktat på just musiksektorn och att en väg framåt som föreslås av dessa instanser vore att låta Förslaget gälla just endast musiksektorn. SKAP har ingenting emot en sådan lösning i princip, men endast under förutsättning att effekten av Förslaget i så fall avseende musiksektorn inte urvattnas eller att de goda syften som ligger bakom förslaget på något sätt går förlorade.

SKAP välkomnar Förslagets ambition att sätta en minimistandard för kollektiv rättighetshantering i allmänhet inom EU och att bidra till att underlätta gränsöverskridande licensiering av näträttigheter till musikverk i synnerhet. Principiellt ser SKAP bara fördelar med att införa ett genomarbetat regelverk som bidrar till att stärka den kollektiva rättighetshanteringen – både på nationsnivå och avseende den gränsöverskridande hanteringen – så att denna kan ske på ett transparent, effektivt och rättssäkert sätt. SKAP anser att upphovsmännens roll i förhållande till sällskapen och till marknaden i stort, bör stärkas så att den står i proportion till deras centrala betydelse i den kollektiva rättighetshanteringen och ställer sig därför positiv till Förslagets ambition att stärka rättighetshavarnas inflytande över och insyn i sällskapens styrelse och funktion, vilken idag är högst varierande inom EU. SKAP noterar att sällskapens royaltyfördelning i flera fall tyvärr fungerar dåligt och att administrationskostnaderna är oskäligt höga, vilket får till konsekvens att upphovsmännen får lägre betalt än vad de borde. Dessutom dröjer ersättningen till rättighetshavarna i Sverige för nyttjandet av sina verk ofta oskäligt länge på en mindre väl fungerande sällskap utanför Sverige. SKAP håller även med kommissionen i sin analys om att det är problematiskt att nätleverantörer av musik inom EU har svårt att få licenser med aggregerad repertoar för territorium som omfattar mer än en medlemsstat och är mycket positiv till att dessas och i slutändan musikkonsumenters tillgänglighet till våra medlemmars verk inom EU ökar. Det kan även framhållas att Sverige är nettoexportör av musik på den europeiska marknaden, vilket gör att det är extra angeläget för svenska upphovsmän att hanteringen av deras rättigheter av sällskap utanför Sverige fungerar på ett tillfredsställande sätt.

SKAP anser även att det är högst motiverat att Förslaget tar upp både regler som rör hur upphovsrättssällskap fungerar samt licensiering av näträttigheter i musikverk i ett och samma direktivförslag eftersom en tillfredsställande situation i det senare området inte kan existera utan att det förstnämnda är säkrat. D v s

väl fungerande, effektiva, transparenta, medlemsstyrda rättighetsorganisationer måste finnas på plats för att gränsöverskridande licensiering av musikrättigheter ska fungera inom EU på ett för rättighetshavarna och även övriga aktörer trovärdigt sätt. SKAP hänvisar härvid även till Stims yttrande i denna aspekt.

SKAP och dess medlemmar har en mycket positiv erfarenhet av kollektiv rättighetshantering såsom den fungerat i Sverige, med främst Stim som ledande aktör såvitt avser SKAPs medlemmar. I den nyligen genomförda utredningen om den svenska upphovsrättslagen ("*Avtalad Upphovsrätt SOU 2012:24*") bedöms det svenska kollektiva rättighetssystemet med bl a avtalslicenser inom musik med Stim som huvudaktör som mycket väl fungerande. SKAP är medveten om att den kollektiva rättighetshantering fungerat mindre väl i vissa EU-länder avseende sådana centrala aspekter som effektivitet, noggrannhet, insyn och redovisningsskyldighet och i den grad Förslaget kan bidra till att föra upp standarden på en majoritet av de kollektiva rättighetsorganisationer som verkar i och mellan EU-länderna till den nivå som åtnjuts i Sverige, välkomnar SKAP Förslaget. SKAP anser för övrigt att det är angeläget att Sverige i samband med förhandlingarna kring Förslaget aktivt informerar om den goda svenska erfarenheten, inte minst inom musiksektorn och den unika nordiska avtalslicensen, för att övertyga övriga EU-länder om fördelarna för samtliga aktörer som en väl fungerande kollektiv rättighetshantering såsom den bedrivs i Sverige utgör.

De frågetecken kring Förslaget som SKAP finner värda att ta upp i detta skede gäller för det första vissa frågor kring styrelseformer och medlemsinflytande ("*governance*"). För det andra vill SKAP flagga för den eventuella administrativa bördan som kan komma att åläggas sällskapen, vilken måste stå i proportion till nyttan med Förslagets genomförande – den höga detaljnivån får inte verka avskräckande för berörda parter på så sätt att Förslaget uppfattas som orimligt och riskerar att avvisas i sin helhet. Dessutom vill SKAP lyfta fram vikten av att avtalen mellan musikupphovsmän och sällskapen även fortsättningsvis sker med exklusiv verkan i så stor utsträckning som möjligt, såsom idag är fallet i Sverige med bl a Stim och dess anslutningsavtal.

Avdelning II - Upphovsrättsorganisationer

SKAP ansluter sig härvid till Stims åsikt om att det skulle behövas mer tid att analysera hela Förslaget på detaljnivå och har således valt att, med förhoppning om att kunna återkomma, i detta yttrande koncentrera sig på de för SKAPs vidkommande mest centrala punkterna i Förslaget.

Som uttryckts ovan ställer sig SKAP i huvudsak positiv till Förslagets bestämmelser

avseende upprättandet av en rättslig ram för kollektiv förvaltning av rättigheter, syftande till att uppnå bättre styrelseformer och bättre insyn. Ytterst skulle rättighetshavarna och övriga marknadsaktörer både i Sverige och i resten av EU att gynnas av att sällskapen tvingas underkasta sig tydliga regler gällande medlemsinflytande, effektivitet, noggrannhet, insyn och redovisningsskyldighet. Framför allt när det gäller medlemsinflytande gällande styrelse och insyn i hur sällskapen fungerar anser SKAP att fördelarna med detaljerade regler som regel överväger nackdelarna.

”Governance” – medlemsinflytande, styrelseformer och insyn

En fråga som SKAP anser vara ytterst angelägen är rättighetshavarnas, särskilt upphovsmännens, möjlighet till insyn i och inflytande över upphovsrättssällskapens styrelse och funktion. SKAP välkomnar Förslagets bestämmelser i detta hänseende och anser att en reglering av dessa frågor vara helt centrala för att rättighetsförvaltningen ska fungera på ett för både rättighetshavarna och användarna tillfredsställande och trovärdigt sätt. Eventuella nackdelar med en hög detaljnivå på Förslagets bestämmelser härvidlag och det eventuella behovet av ändringar i svensk lag för att uppfylla bestämmelserna måste i detta avseende vägas mot vinsterna i effektivitet, insyn och trovärdighet. Det ska dock framhållas att det i flera länder krävs just detaljerad reglering, helt enkelt för att sådan saknas avseende styrelseform och insyn inom kollektiv rättighetshantering.

Förslaget tar upp frågan om medlemsinflytande dels på ett direkt sätt i artikel 6 (3) och sedan indirekt i bestämmelserna om beslutande- och övervakningsorgan (art 7, 8 & 9). Artikel 6 (3) säger att sällskapets stadgar ska *”...omfatta lämpliga och effektiva mekanismer för medlemmarnas deltagande i beslutsfattandet. De olika kategorierna av medlemmar ska vara skäligen och balanserat representerade vid beslutsfattandet.”*. SKAP välkomnar denna skrivelse men anser att det går att ännu tydligare framhålla att upphovsmännen, som ju är de mest betydelsefulla rättighetshavarna i sammanhanget, ska vara representerade i proportion till den centrala betydelse de har systemet. SKAP och FST (Föreningen Svenska Tonsättare) representerar de fysiska rättighetshavarna (d v s upphovsmännen) i Stim dels genom att organisationerna är huvudmän/delägare i Stim, dels genom att vara representerade i Stims styrelse (2 + 2 av totalt 10 st styrelsemedlemmar). SKAP representerar naturligtvis i första hand sina medlemmar, men är också, tillsammans med FST, en central talesperson för musikupphovsmannakollektivet i Sverige i stort och så även i förhållande till Stim. Medlemmarna i SKAP, FST och Stim har rösträtt på sin respektive stämma och medlemskap i organisationerna är öppna för rättighetshavare enligt objektiva och rättvisa kriterier. Denna form för medlemsinflytande synes mer än väl uppfylla kraven i nyssnämnda bestämmelse och bör kunna ses som en förebild för väl fungerande medlemsinflytande och

insyn.

Art 8 i Förslaget tar upp "övervakningsfunktionen", enligt vilket ett särskilt organ ska ha "...ansvar för kontinuerlig övervakning av hur personer med ledningsansvar i organisationen fungerar och hur de uppfyller sina plikter. Det ska finnas en skälig och balanserad representation av upphovsrättsorganisationens medlemmar i det organ som utövar denna övervakning för att säkerställa att de kan delta på ett meningsfullt sätt.". Det är oklart huruvida Sverige genom Stims nuvarande organisation till punkt och pricka uppfyller nyssnämnda bestämmelser avseende "övervakningsorganet" eftersom denna entitet är ett element som är främmande för svensk associationsrätt. Vid en första anblick synes det som att bestämmelsen i fråga skulle kunna tolkas som att själva Stims styrelse skulle uppfylla kriterierna/funktionen för "övervakningsorganet". Detta motsägs dock bl a av att "styrelsen" omnämns i andra bestämmelser och att organet bl a ska granska "personer med ledningsansvar", vilket styrelsemedlemmar ju är. SKAP anser att ett klargörande i texten härvidlag är påkallat, alternativt att bestämmelserna görs mindre detaljerade för att undvika behov av ändringar i den välfungerande svenska associationsrättsliga lagstiftningen.

Oavsett hur bestämmelserna om medlemsinflytande ska tolkas så är det SKAPs bedömning att förhållandena avseende medlemsinflytande i Stim uppfyller kraven som ställs i bestämmelserna och att dessa är välmotiverade, om än möjligen alltför detaljerade.

När det gäller bestämmelsen i Förslagets Art 7 (8) som säger att "Varje medlem i en upphovsrättsorganisation ska ha rätt att utnämna valfri fysisk eller juridisk person som fullmaktshavare för att delta och rösta vid bolagsstämman i den medlemmens namn.", efterlyser SKAP en klargörande justering för att undvika risken för eventuell maktkoncentration på ett fåtal aktörer och "kuppförsök" vid bolagsstämman, utan att för den sakens skull försvåra för medlemmar att göra sin röst hörd vid stämman.

Med undantag för att SKAP anser att bestämmelserna i Art 15 eventuellt bör skärpas så att adekvata kvalitetskrav på rapporteringen från användarna till sällskapen införs, har SKAP i nuläget inget att anmärka på de bestämmelserna om rättighetsintäkter, förhållandet mellan andra sällskap, insyn och rapportering (Art 10-20) utan välkomnar dessa som välavvägda och ändamålsenliga.

I övrigt hänvisar SKAP till Stims yttrande samt till en fortsatt fördjupad analys och dialog om eventuella översynsbehov, exempelvis avseende förhållandet mellan stadgan och stämman, styrelsen och "övervakningsorganet" samt bestämmelserna

om rapportering och insyn och avseende förenligheten med svensk associationsrätt.

Proportionerlig administrativ börda

På ett generellt plan och med hänvisning till motiven bakom Förslaget välkomnar SKAP och ser den självklara nyttan av att införa detaljerade, rigorösa regler för insyn och styrelse av upphovsrättssällskap, inte minst för att stärka rättighetshavarnas ställning och rättssäkerhet gentemot sällskapen. Som nämnts ovan går Förslaget i ett flertal avseenden emellertid längre i detaljreglering än de regler vi har i Sverige avseende den typ av associationer som rättighetssällskapen i Sverige normalt utgör (ekonomiska föreningar) och frågan är i vilken utsträckning svensk lag måste ändras för att vara kompatibel med Förslaget samt huruvida detta är ändamålsenligt i alla fall. SKAP anser att tillämpningen av Förslagets regler inte får bli oproportionerligt tungrodd, på så sätt att sällskapen drunknar i administrativa pålagor som riskerar att gå ut över effektivitet i kostnad och funktion. I slutändan är det de anslutna rättighetshavarna (d v s bl a SKAPs medlemmar) som i så fall får betala priset för överambitiösa administrativa regler genom att se sina ersättningar minska. Kostnaden för användare och slutkonsumenten riskerar också att höjas om den administrativa bördan blir för tung

SKAP bedömer emellertid preliminärt att Förslagets höga krav på formerna för styrelse, insyn, rapportering m m bör gå att genomföra utan alltför tung administrativ börda. Detta gäller både Förslagets Avdelning II och särskilt för Stims vidkommande Avdelning III. En bestämmelse i Förslaget som bl a Stim däremot bedömer skulle kunna bli alltför betungande är artikel 5 (6) som säger att varje ansluten rättighetshavare ska ge sitt uttryckliga skriftliga samtycke till att sällskapet får förvalta dennes rättigheter för ett visst användningsområde (broadcasting, live, online etc). Denna fråga måste följas upp så att den blir mer välbalanserad i kommande lagförslag. Det kan även diskuteras huruvida denna bestämmelse är förenlig med den svenska avtalslicensmodellen (se KLYS yttrande härvid).

Rättighetshavarnas valmöjligheter

SKAP välkomnar Förslagets ambition att öppna upp sällskapen för full insyn, medlemsstyrning, transparens och informationsplikt samt att uttryckligen ge rättighetshavarna valmöjligheter när det gäller vilket upphovsrättssällskap hon/han vill ansluta sig till och avseende vilka rättigheter i sina verk hon/han vill upplåta till ett upphovsrättssällskap (Art 5 (2)). Detta parat med bl a möjligheten att säga upp sin anslutning på rimligt varsel (6 månader) och att kunna flytta sina verk till ett annat sällskap (Art 5 (3)) samt kravet på att sällskap på ett proaktivt sätt ska tillhandahålla detaljerad information om hur sällskapet fungerar (bl a Art 5

(7)), ger den enskilde upphovsmannen en valmöjlighet och en rörelsefrihet som SKAP förordar och detta ger dessutom upphov till en sund konkurrenssituation mellan sällskap. Denna SKAPs inställning avseende valmöjligheter och flexibilitet gäller emellertid under förutsättning att avtalen mellan musikupphovsmän och sällskapen även fortsättningsvis kan ske med exklusiv verkan i så stor utsträckning som möjligt, såsom idag är fallet i Sverige med bl a Stim (se nedan angående exklusivitet). I övrigt ansluter sig SKAP till Stims analys och efterlysning av en större tydlighet i bestämmelserna om en rättighetshavares återtaganderätt. Se även ovan angående risken för oproportionerlig administrativ börda.

Exklusivitet

Enligt SKAP är en helt central aspekt av kollektiv rättighetshantering av musik att rättighetshavaren vid upplåtandet av rättigheter i sina verk till ett upphovsrättssällskap, gör detta på exklusiv basis. Detta innebär att sällskapet träder i upphovsmannens ställe gällande aktuella rättigheter och förhandlar med ett absolut mandat för rättighetshavaren avseende de rättigheter som denne upplåtit till sällskapet och blir den part som licenstagare har att förhålla sig till då denne vill nyttja aktuella rättigheter i ett musikverk. I Norden och övriga Europa (med undantag av UK och Irland) har sällskapen som regel en exklusiv rätt till både framföranderättigheterna och de mekaniska rättigheterna. Det finns många fördelar med detta. Sällskapet vet att den har full kontroll över repertoaren den förvaltar, vilket skapar en säkerhet hos och underlättar för både sällskapet, rättighetshavarna och licenstagarna. Exklusiviteten är grunden för sällskapens utfärdande av musiklicenser vilket visat sig bidra till en mycket väl fungerande musikmarknad där användare kan nyttja musik utan att behöva gå till varje enskild upphovsman. Utan exklusiviteten skulle rättighetshavarna riskera att hamna i en mycket svagare förhandlingsposition gentemot nyttjarna. Exklusiviteten innebär även att repertoaren hos sällskapet behandlas lika, d v s licenstagare betalar samma avgift för nyttjandet av olika kategorier/genrer verk, vilket skapar ett rättvist system och gynnar den kulturella mångfalden. I det fall exklusiviteten skulle urholkas riskerar vi se en marknad för musiklicensiering som fragmenteras, både nationellt och internationellt och att andra aktörer, som inte är upphovsmannastyrda eller nödvändigtvis fungerar på ett transparent sätt, skulle ta över marknaden, vilket skulle innebära en betydande försämring för upphovsmännen. Dyliga aktörer som inte ytterst är medlemsstyrda, utan styrs av aktieägare, har inte nödvändigtvis har upphovsmännens bästa för ögonen i alla lägen.

SKAP ställer sig således tveksam till om Art 5 ger ett tillräckligt starkt stöd för exklusiviteten och skulle välkomna en bestämmelse som tydliggör att ett en upphovsman som upplåter rättigheter till ett sällskap gör detta med exklusiv verkan. I annat fall riskerar hela Förslaget försvagas, eftersom en central aspekt av

upphovsrättssällskapens existens och funktion vilar på just det exklusiva rättighetsupplåtandet, i vart fall inom musikens område.

Avdelning III – Upphovsrättsorganisationernas gränsöverskridande licensiering av näträttigheter till musikaliska verk

Som tidigare sagts är SKAP positiv till Förslagets syfte att bidra till en fungerande marknad för paneuropeisk licensiering av näträttigheter i musikverk. Kommissionen synes ha hittat en välavvägd balans mellan behovet av detaljreglering å ena sidan och bibehållandet av den upphovsrättsliga ensamrätten och avtalsfriheten å den andra sidan. Som tidigare nämnts måste Förslaget ses som en helhet där välfungerande, transparenta och effektiva sällskap är en förutsättning för att bestämmelserna i Avdelning III ska kunna genomföras. Den nyhet som föreslås i form av ”passport- och tag-on-system” är välmotiverad och ligger dessutom i linje med Stims sedan tidigare fastslagna strategi. SKAP ställer sig bakom syftet - att förenkla för licenstagare såsom Spotify m fl som vill kunna licensiera och sedan tillhandahålla en så komplett musikrepertoar som möjligt till så många konsumenter som möjligt, på ett så smidigt sätt som möjligt, vilket hittills varit omöjligt inom EU med hänsyn till den fragmenterade marknaden. SKAP finner det självklart positivt att så många som möjligt på ett smidigt och effektivt sätt och till en skälig ersättning till rättighetshavarna får tillgång till SKAPs medlemmars repertoar och Förslaget synes röja undan de hinder som idag ligger i vägen för en gränslös europeisk marknad. SKAP ansluter sig i stort till vad Stim skriver i sitt yttrande angående denna del och noterar bl a att Stim välkomnar och synes ha (eller kunna uppnå) den kapacitet i form av back-office- och databehandlingsfunktioner som krävs för att kunna erbjuda gränsöverskridande licenser avseende näträttigheter, vilket självklart är positivt för SKAP och musikupphovsmannakollektivet i Sverige.

Avdelning IV - Verkställighetsåtgärder

SKAP anser i princip att de verkställighetsåtgärder (bl a en ny myndighetsfunktion och tvistelösningsmekanismer) som föreslås i Förslaget synes vara motiverade, men väljer att avvakta med specifika synpunkter på dessa för att kunna hinna göra en utförligare analys. Tills vidare ställer sig SKAP bakom Stims synpunkter avseende denna avdelning.

Stockholm, den 27 september 2012

*Alfons Karabuda
Ordförande SKAP*